

راهکارهای حفظ سرمایه بین‌نسلی در گفت‌وگو با مدیر کل امور حقوقی و قوانین تأمین اجتماعی تشریح شد

ضرورت امکان‌سنجی استفاده از درآمدهای مالیاتی و منابع مالی اسلامی

حفظ سرمایه‌های بین‌نسلی یکی از بندهای مهمی است که در سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی ابلاغ شده از سوی مقام معظم رهبری نیز به آن پرداخته شده است. برای محقق شدن این هدف که ضامن بقای صندوق‌های بازنشستگی است، چه راهکارهایی در پیش رو داریم؟ عمران نعیمی، مدیر کل امور حقوقی و قوانین تأمین اجتماعی بر این باور است که باید تلاش کرد تا سهم صندوق‌های بیمه‌ای و نظام مشارکتی از بودجه کل کشور کاهش یابد و سهم نهادهای حمایتی در تحت پوشش قرار دادن اقشار نیازمند افزایش یافته و بر اساس نیاز افراد، منابع تخصیص یابد. به اعتقاد او، در سنوات اخیر غفلت در امر ضرورت سرمایه‌گذاری یا اشتباه در انتخاب زمینه سرمایه‌گذاری‌ها، بقای سازمان‌های بیمه‌ای را با خطری بزرگ مواجه کرده است. نعیمی می‌گوید که ذخایر صندوق‌ها باید به طور اطمینان بخشی سرمایه‌گذاری شوند و نباید دارای جنبه صرف حفظ ارزش و جوه سرمایه‌گذاری شده باشند. به گفته او، تغییرات و نوسانات نرخ ارز و محدودیت در تأمین منابع لازم جهت سرمایه‌گذاری به دلایل سیاسی و تحریم‌های اقتصادی، تأثیر غیرقابل انکاری در ضعف سرمایه‌گذاری در سطح کلان کشور و به تبع آن نقص در تأمین منابع مالی تأمین اجتماعی داشته است. این مسأله به طور غیرمستقیم تأثیر قابل توجهی بر کاهش منابع حق بیمه تأمین اجتماعی خواهد داشت. مدیر کل امور حقوقی و قوانین تأمین اجتماعی با اشاره به کاهش درآمدهای حاصل از نفت و ایجاد بحران نقدینگی در صندوق‌های بازنشستگی بر ضرورت بررسی و امکان‌سنجی استفاده از درآمدهای مالیاتی و منابع مالی اسلامی برای تأمین مالی نظام رفاه و تأمین اجتماعی تأکید می‌کند.

چگونه می‌توان سرمایه‌های بین‌نسلی صندوق‌های بازنشستگی را حفظ کرد؟

یکی از بنیادی‌ترین کارکرد صندوق‌های تأمین اجتماعی، کارکرد بازتوزیعی این صندوق‌ها و تعهدات بین‌نسلی آنها است. تأمین اجتماعی محدود به یک نسل نبوده و متعلق به نسل‌های مختلف از دوره‌های حیات متفاوت است. اهمیت این مسأله تا به این حد است که در بند «۳» سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی ابلاغی مقام معظم رهبری بر «پایبندی به حقوق و رعایت تعهدات بین‌نسلی و عدم تحمیل طرح‌های فاقد تضمین مالی بین‌نسلی، تأمین منابع پایدار، رعایت محاسبات بیمه‌ای و تعادل بین منابع و مصارف و حفظ و ارتقاء ارزش ذخایر سازمان‌ها و صندوق‌های بیمه‌گر اجتماعی به عنوان اموال متعلق حق مردم با تأکید بر امانت‌داری، امنیت، سودآوری و شفافیت با ایجاد سازوکار لازم» تأکید شده و مجدداً در انتهای بند «۴» به «رعایت قواعد بیمه‌ای و تأمین بار مالی تضمین شده و بین‌نسلی» تصریح شده است؛ لذا رمز بقا و ماندگاری صندوق‌های تأمین اجتماعی در این است که ورودی و منابع آنها یا به اصطلاح سرمایه‌های آنها حفظ و برای حفظ این سرمایه‌ها تدابیر مختلفی اندیشیده شود.

چه تدابیری برای حفظ این سرمایه‌ها باید اندیشیده شود؟

اولین اقدام، ساماندهی منابع مالی و نظام بودجه‌ریزی نهادهای فعال در قلمرو رفاه و تأمین اجتماعی و صندوق‌های بیمه‌ای است. در این راستا باید برنامه‌های فصل رفاه و تأمین اجتماعی در بودجه‌های سنواتی به نحوی تنظیم شود تا تعریف دقیق و شفاف از برنامه‌ها، هدف از اجرای هر برنامه، جامعه هدف در هر یک از برنامه‌ها، فعالیت‌های ذیل هر برنامه و سایر اطلاعات لازم احصاء و مکتوب شود. همچنین رفع همپوشانی میان برنامه‌ها و به حداقل رساندن تعداد آنها باید مدنظر قرار گیرد؛ چراکه یکی از دلایل عمده از دست رفتن سرمایه‌ها، همپوشانی بین نهادهای حمایتی و بیمه‌ای؛ حتی بین صندوق‌های بیمه‌ای است که موجب هرز رفتن منابع مالی نظام رفاه و تأمین اجتماعی می‌شود. در صورت منطقی و هدفمندسازی حجم تعهدات بیمه‌ای و صرف منابع رفاهی به نیازمندترین افراد در قالب نظام حمایتی و غیرمشارکتی، بودجه‌ریزی نظام تأمین اجتماعی عملیاتی‌تر و کارآمدتر خواهد شد. در چنین شرایطی باید تلاش کرد تا سهم صندوق‌های بیمه‌ای و نظام مشارکتی از بودجه کل کشور کاهش و سهم نهادهای حمایتی در تحت پوشش قرار دادن اقشار نیازمند افزایش یافته و بر اساس نیاز افراد تخصیص یابد. اینگونه است که

می‌توان انتظار داشت سرمایه‌های صندوق‌های تأمین اجتماعی حفظ شود.

آیا با رفع همپوشانی‌ها مشکل حل می‌شود یا اقدامات دیگری باید مدنظر قرار گیرد؟

مجموعه اقدامات دیگر برای حفظ و پایداری منابع تأمین اجتماعی، سرمایه‌گذاری دقیق و پربازده است. در بند «۲» ماده (۲۸) قانون تأمین اجتماعی و بند «ج» ماده (۴) اساسنامه سازمان، به مقوله «سرمایه‌گذاری و به کارگیری وجوه ذخایر و اموال سازمان» اشاره شده و مشخص شده که در تدوین قانون تأمین اجتماعی، قانونگذار این الزام را پیش‌بینی و سازمان تأمین اجتماعی را مکلف به فعالیت در این حوزه کرده است. در سنوات اخیر غفلت در امر ضرورت سرمایه‌گذاری یا اشتباه در انتخاب زمینه سرمایه‌گذاری‌ها، بقای سازمان‌های بیمه‌ای را با خطری بزرگ مواجه کرده است. ذخایر باید به طور اطمینان بخش سرمایه‌گذاری شوند و نباید دارای جنبه صرف حفظ ارزش و جوه سرمایه‌گذاری شده باشند؛ لذا قبل از هر چیز باید پیامدهای بالقوه اجتماعی و اقتصادی سرمایه‌گذاری در هر زمینه‌ای ارزیابی و سپس نسبت به آن اقدام شود.

آیا در ارتباط با قوانین و مقررات نیاز به بازنگری داریم؟

اصلاح قوانین و مقررات متناسب با مقتضیات روز و سن امید به زندگی و... از دیگر اولویت‌های لازم برای حفظ سرمایه‌های صندوق‌های تأمین اجتماعی است. بر اساس تجارب جهانی، صندوق‌های تأمین اجتماعی با ورود به دورانی که از آن با عنوان دوران سالمندی صندوق‌ها یاد می‌شود، بیش از گذشته به حمایت‌های دولتی برای تداوم فعالیت خود نیاز دارند؛ لذا در کشورهای توسعه‌یافته تمهیدات تأخیری شامل افزایش نرخ حق بیمه، افزایش

سن بازنشستگی، کاهش میزان ارائه مزایای مستمری‌بگیران و بیمه‌شدگان و یا تأمین مخارج مربوط به خدمات درمانی، کمک بیشتر دولت به صندوق‌های تأمین اجتماعی، رشد اقتصادی مستمر (که اشتغال بیشتر، سرانجام به بیمه شده بیشتر و منابع افزون‌تر منجر می‌شود)، در کنار کارآمد کردن مدیریت اداره تأمین اجتماعی، به عنوان راه‌حل‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت ارائه شده است. در ایران، اقدامات عملی عمدتاً در جهت عکس آنچه نشان می‌دهد، صورت گرفته که به عنوان عوامل آسیب‌زا به آن خواهیم پرداخت. نکته دیگر جهت حفظ و ارتقاء ارزش سرمایه‌های تأمین اجتماعی، فعال کردن ظرفیت‌های استفاده از منابع جایگزین حق بیمه و بودجه عمومی است. در قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی کشورمان (مواد ۸، ۷ و ۱۰) علاوه بر روش مشارکتی پرداخت حق بیمه در حوزه بیمه‌ای، روش‌های غیرمشارکتی متعددی برای تأمین منابع مالی پیش‌بینی شده است. منابع حاصل از هدفمند کردن یارانه‌ها، کمک‌های مردمی، وجوهات شرعی و خیریه مانند خمس، زکات، وقف، صدقات، نذورات و منابع و اموال و دارایی‌های نهادهای انقلاب اسلامی از جمله مهمترین منابعی است که در این قانون در نظر گرفته شده است.

چه عواملی سبب بروز آسیب به سرمایه‌های بین‌نسلی می‌شود؟

اولین و عمده‌ترین دلیل آسیب به سرمایه‌های تأمین اجتماعی، کمبود بودجه و منابع مالی است. کمبود بودجه حوزه رفاه و تأمین اجتماعی سبب شده تا دستگاه‌های متولی رفاه اجتماعی در کشور از جمله صندوق‌های بازنشستگی توان پاسخگویی به نیازهای جامعه تحت پوشش خود را نداشته باشند؛ به طوری که بودجه محدود در دسترس این سازمان‌ها تنها کفاف حمایت

در سنوات اخیر غفلت در امر ضرورت سرمایه‌گذاری یا اشتباه در انتخاب زمینه سرمایه‌گذاری‌ها، بقای سازمان‌های بیمه‌ای را با خطری بزرگ مواجه کرده است